

בס"ד

קונטרס

הצללת נפשות והשבת

כאב השבת - ליקוט דעת גדולי הפוסקים
בענין החזרת חברי הצלה בשבת לביתם
אחר שהצילו נפשות - ע"י ישראל וע"י נכרים

גודל השכר במי שמזכה אחרים

צדק צדק תרדוף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך. אפשר לפרש במה שהגדילו בזהר שכר מזכי לחייבא דבעי למרדף בר נש למזכי לחייבא כמאן דרדיף בתר חיייו וכו' ואמרו ז"ל זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע, וז"ש צדק צדק כלומר לא סגי בצדקך לנפשך, אלא צדק תרדוף להצדיק לחייבא, וזהו הכפל צדק צדק תרדוף דייקא, דבעי למרדף על דא למען תחיה חיים נצחיים, כי כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וירשת את הארץ היא ארץ חיים אשר ה' אלהיך נותן לך בהוה, כי כל שאתה מרבה זכיות אתה בונה בתים ועליות מרווחים בג"ע כי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר שיחה קלה והוא נותן תדיר חלק ירושתך בארץ חיים.

פני דוד מהחיד"א (שופטים, טז כ)

גודל שכר שמירת שבת

שהשבת היא חיות של כל העולמות, ולכן כתיב וינפש, שנתן נפשויות בכל העולמות וחיות גדול, ונמצא כשהאדם שומר שבת מלכתא, הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה, והוא מבטלה, וכל הדינים בטלים על ידו, וכל הי"ד עתים של רעה בטלים.

מאור עינים (ליקוטים ד"ה בהעלותך את)

גודל החיוב שישמור בני אדם אחרים מחילול שבת

שצריך לשמור את השבת לבל יהיה בו דבר חול בין ממנו בין מהזולת ולא יאמר אדם די לי במה שנשמור עצמו מחללו ואם יתחלל מהזולת מה בכך, אלא צריך שיהיה שומר אותו לבל יתחלל כמו ששומר גנו ופרדסו,

ובכלל גדר זה שישתדל לשמור לבל יבא לידו דבר שוגג שיתחלל בו שבת על דרך אומרם ז"ל (שבת י"א א) לא יקרא לאור הנר וכל הסייגים והשמירות לבל יתחלל שבת אפילו במציאות שהוא פטור עליהם:

אור החיים הקדוש (שמות לא טז)

אן איבערזעצונג פונעם בריוו אויף אידיש - געפונט זיך אויף עמוד 7

לכבוד הרב ר' יואל שווארץ שליט"א

על דבר שאלתו מההתעוררת שרוצים הראשי ועסקני ה"חברה הצלה" שליט"א לתקן גוים בשבת, כדי להחזיר החברים דחברה הצלה לביתם, אחר שגמרו להציל נפשות.

הנה זה זמן טובא שיש לה"חברה הצלה" רצון וחשק גדול לתקן ענין זה, ומשתדלים הרבה בזה לשם שמים, ודברנו עמהם הרבה, וגם הם סיפרו לנו הרבה דוגמאות מן המכשולות שיוצאין מזה שאין להם גוים¹, ולעת עתה מחמת סיבות שונות עדיין לא אסתייעא מילתא לתקנו (ואכמ"ל בטעם הדבר) ועכ"פ בנפשם הדבר.

ודיברנו עם הרבה רבנים, וביניהם רבני ה'חברה הצלה', וכולם דעתם שזה שחוזרים בעצמם לביתם (כלי גוים) הוא שאלה חמורה מאוד (חוץ מהמכשולות הגדולים והחלולי שבת שיוצאים מזה), ויש חיוב לתקן גוים במקדם האפשרי ששייך.

והנני מעתיק לך מה שכתבתי לכמה מראשי ה'חברה הצלה' בענין זה.

בס"ד

חודש שבט תש"פ

לכבוד הרה"ח ר' שליט"א - מראשי ומעסקני החבריה הקדושה "חברה הצלה"

אודות מה ששאלת להעתיק דברי הפוסקים בענין אי מותרין ה"חברי הצלה" אחרי שכבר גמרו להציל נפש מישראל - "לחזור" ע"י שהישראל "בעצמו" ינהג הקאר (שב"ה בכל מקומות שדרים שם יהודים חרדים) (בארא פארק, מאנסי, לעקוואד, ארץ ישראל, לאנדאן, וכו') נתקן הדבר שיש גוים מיוחדים ש"מחזירין" את ה"חברי הצלה" לביתם, אבל בקטסקיל"ס בעוה"ר עדיין לא נתקן דבר זה).

וברור לי שאם היה ידוע חומר הענין, שהוא שאלה דאיסור כרת וסקילה, לא היו נח ולא שקט, עד שיסודר הענין, שיהיה גוים בשבת, שהוא "תיקון לדורות", והוא זכות גדול שילווה לנצח נצחים, של אלף אלפי פעמים שלא יהיה מקילין בזה. - [ופשוט שאם יודעין שהוא שאלה חמורה, אפשר לסדר הענין, אף שהוא קשה מאוד].

הרבה פעמים יש לצדד דמותרין לחזור:

הנה אה"נ שיש הרבה ציורים די"ל דמותרין לחזור, וכגון אם צריכין לעוד חברי הצלה סמוך לביתו, דבזה יש לצדד שהוא 'עכשיו' פקוח נפש, אבל המציאות הוא שיש הרבה שכונות שהם מלאים מחברי הצלה, שאין שייך היתר זה.

¹ ולדוגמא, שלפעמים צריכים להוליך לבית החולים בשביל סכנת אבר (ואינו פיקוח נפש), וגם כבר אירע כמה פעמים שהבית החולים (שפיטאל) התקשרו ל'חברה הצלה' להוליך איזה חולה לבית חולים אחר (הנקרא טרענספער"ר), ועוד ועוד.

יסוד הסוגיא:

הנה פשוט למי שלומד הגמ' (עירובין מה.) והשו"ע (סי' ת"ז ס"ג) שכתב בהדיא שבאם הולך להציל בפקוח נפש, התירו חז"ל "לחזור" ולילך רק עד "אלפים אמה" ולא יותר.

וז"ל השו"ע: "כל היוצאים להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים, או מן הנהר, או מן המפולת, יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו" [ועי' ש בשו"ע הרב שמסבירו וז"ל: "כדי שלא תהא מכשילו לעתיד לבא, שימנע מלילך אם לא יהיה לו שם אלא ד' אמות"² עכ"ל].

א. מבואר מזה דאף איסור "דרבנן" (שאיסור 'תחום' הוא רק מדרבנן) לא רצו חז"ל להקל יותר מזה, [ששיערו חז"ל שאם יש לאדם רשות לילך "אלפים אמה", זה די לו שלא ימנע מלילך להציל, אף שאין יכול לחזור לביתו, (ואף שמסתבר להקל יותר מזה, פשוט דאין לנו הכוח להקל יותר ממה שהקילו חז"ל)].

ב. אבל אין מבואר אם עכ"פ עד "אלפים אמה" אי מותר לעבור גם על איסור תורה, או רק איסור דרבנן, וזה מחלוקת גדול בהפוסקים, ויש להאריך הרבה בזה.

[עי' בס' שבת בשבתו (מהגה"צ ר' בן ציון שטראסער שליט"א הרב מנייטרא ב"פ) בס' ש"ט שמבאר כל הסוגיא, באופן שקל להבין (ויש קאפי' בסופו)].

דעת גדולי הפוסקים בזה:

(אסכם כאן רק דעת "גדולי הפוסקים", ויש עוד שכתבו, והעתקת קאפי"ס מכל זה בסופו)

א. הרב מפאפא (שו"ת ויען יוסף אור"ח סי' קע"ח) והרב אלישיב (ספר ישא יוסף ח"א סי' ע"ו, ח"ג סי' פ"א) והגרש"ז אירבאך (שו"ת מנחת שלמה קמא סי' ח'): אסרו אף "בתוך התחום" לעבור על איסור תורה - ואסרו לחזור ע"י שישראל ינהג הקאר, אף בוילימסבורג ובארא פארק, וכ"ש בקעטסקיל"ס.

ב. הרב וואזנער (שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"ו) והגר"מ שטערנבוך (שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' קה): מקילין להקל "בתוך התחום", והיינו דב"ב וב"פ מותר לחזור "אם אין שם גויים" [אבל כתבו שיש חיוב ל"חברי הצלה" שישכירו גויים]- אבל מעולם לא כתבו להתיר בהרי הקעטסקיל"ס³ ששם הוא "חוץ לתחום" שמבואר בהדיא בשו"ע לאיסור.

² והיינו דאסרו חז"ל למי שיוצא חוץ לתחום, דאסור לילך יותר מד' אמות, ובה ש"הלך להציל נפשות" הקילו חז"ל דיש לו אלפיים.

ויל"ע בההסבר למה באמת לא התירו חז"ל יותר, וצ"ל דחז"ל שיערו וקבעו דאם יש לו רשות ללכת כמו אנשי העיר שבא לשם "ואינו במעצור" אין לחוש עוד שלא ילך להציל, ויש להאריך בזה.

³ וכן אמר לי הגה"צ ר' חיים יעקב טויבער שליט"א דומ"ץ באבוב ורב דהחברה הצלה (שמע"ת היה השואל מהרב וואזנער ז"ל) שמעולם לא דיברו אודות "חוץ לתחום", דכל השאלה היה נוגע לבארא פארק שהוא בתוך התחום.

ג. והגאון ר' משה פיינשטיין ז"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' פ'): מחדש, ש"ש אופנים" שמותר אף ב"חוץ לתחום" (בהרי הקעטסקל"ס). - ואף שבשו"ע הרי אוסר בהדיא, מתרץ ומחלק (בד"ה אבל אמר) וז"ל: אבל לענין "חזרה לביתם שהוא יותר מאלפים" תלוי, דאם הוא הצלה כזו שהיו סוברין ש"אפשר" שיצטרכו לשהות שם יותר מיום השבת, אסורין לחזור לבתיהן [ובזהו דמירי השו"ע שאוסר] - ואם הוא הצלה כזו שהיא רק לזמן קצר, יהיו מותרין [לחזור לבתיהן] עכ"ל. - [ושיטות ה"בצל החכמה" ע"י הערה⁴].

1. והנה תראה בהדיא דאף לפי דברי הגאון האגרות משה, הרבה פעמים אין שום היתר, וכמו שכתב בהדיא, דאם היה "מסופק" לפני שהלך, ש"אפשר" שלא יהיה בביתו לפני מוצ"ש, באופן כזה אסור לו לבוא בחזרה לביתו (ופשוט שזהו דבר השכיח, שבשבת אחה"צ הולך ל"הצלה קאל" ומסופק שאפשר שיתארך כמה שעות ולא יהיה בביתו עד מוצ"ש, ולמעשה רואה שלא אירע רק דבר קטן, ורוצה לחזור תיכף, ואף לפי דברי הגאון ר' משה אסור לחזור הביתה).

2. ועוד שגם הוא לא הותר רק ב"אי אפשר" לסדר גויים, (ורק כתב בח"ה סי' כ"ה שאמרו לו "שראו שיש הרבה הפסד לחולה כשהנכרי נמצא כאשר באין אל החולה וכו' ויראין ממנו" ומש"ה הקיל ע"י ישראל, ומעכ"ת יודע היטב דיש בכל המקומות גויים, והמציאות כהיום הוא, שבדרך כלל לא יצא תקלה מזה).

ולפי"ז יוצא שבו"ב ובארא פארק ופלעטבוש וכו' שהכל הוא ב'תוך התחום', יש מחלוקת אי יכולין לחזור ע"י שישראל ינהוג הקא"ר. - אבל בקעטסקיל"ס שהוא 'חוץ לתחום' לא הותר לעולם שום גדול, רק הגאון ר' משה זצ"ל הוא יחיד בזה, ואף לפי דבריו הרבה פעמים אין שום היתר.

הערה נחוצה מהגה"צ ר' משולם פאלאמישעק שליט"א

בעל מגד יהודה, חבר הבד"צ דהאח"ר, ורב דהחברה הצלה:

העיר לי דאף בלי כל הנ"ל, הרי במנהיג קא"ר כל פעולה קטנה [כל דחיפה על הגע"ז פעד"ל] שעושה, עושה איסור תורה לעצמו, [וכל פעם שעוסק בדרייווע"ן או בבעק"ן צריך ליוזר בזה], ולפי"ז אה"נ בעת ש"הולך להציל" אי אפשר לצמצם ולהשים לב שלא להוסיף כלום, כיון שבהול, וא"כ נכלל בכלל ההיתר דפקוח נפש, אבל ב"חזרה אחר ההצלה", הרי אין בהול כלל, ופשוט שאין להוסיף שום פעולה [שום דחיפה על הפעד"ל] שאין צריך, ולפי"ז בעת שחוזר לביתו צריך להיות ירא שמים מרובים שלא להכשל בזה, דאסור לחנות [פארק"ן] הקא"ר רק צריכין לעמוד באמצע הדרך בהקאנטר"י וכדומה, והאם שייך להקל לזה לרבים - והוא הערה שמפחד כל מי שיש לו קצת ירא שמים, בכמה אסורי כריתות נכשלין אנשים יראים ושלמים בלי יודעין, ופלא היאך יכולין להקל בשאלה זה.

⁴ וגם הגאון ה"בצל החכמה" ז"ל נמי מחדש ש"ש אופנים" שמותר אף "חוץ לתחום", אבל כתב בהדיא שכמעט אין שייך ההיתר, ומש"ה לא הארכתי בזה, דע"י בשו"ת "בצל החכמה" (ח"ד סי' צ"ד אות ה'): שמחדש שמותר לחזור אף מחוץ לתחום, וכתב שאף שמבואר בשו"ע דאסור, מתרץ ומחלק וז"ל: דרק אם באנו להתיר לחזור "מטעמא דהתירו סופו משום תחילתו, דהיינו בשביל פעם אחרת שלא ימנע עצמו מן המצוה" - אז אין נותנין לו יותר מאלפים אמה ממקום שיצא לשם [ובזהו דמירי השו"ע שאוסר]. אבל כשיש איזו סיבה מיוחדת להתיר לו לחזור למקומו "בשביל אותה עובדה עצמה" וכו' - מותר לו לחזור אפי' יותר מאלפים אמה, ומסיק וז"ל: אם יש סיבה מספיקה, "דומיא דמעונה וחלוש" או כהאי גוונא, ה"י מקום להתיר להם לחזור. אבל למעשה בודאי שקשה שיהי' משהו כזה במציאות, ועכ"ז הכל כפי ראות עיני המורה עכ"ל, הרי בדברך כלל אין שייך היתר זה.

ולפי זה פשוט שצריך לתקן גויים אף בהוי טירחא מאוד,

מחמת כמה טעמים חמורים:

1. שהוא שאלה חמורה, ופשוט שאין נכון שחברה ששייך לכל סוגי כלל ישראל, יתנהג רק ע"פ קולות של הגאון ר' משה זצ"ל, ששום פוסק [אף גדולי ליטא] לא כתב כדבריו (ואף שאר רבנים⁵ לא סמכו עליו), ואין זה דבר ישר שחלק גדול מכלל ישראל מקילין נגד פסק רבם, ושלא כדעת רוב גדולי ישראל כהרב מפאפא, והרב אלישב, והגרשז"א, שאסרו זה בהחלט.
2. ועוד הרי הרבה פעמים אין שייך ההיתר אף להגאון ר' משה כנ"ל, ומעכ"ת יודע היטב כמה פעמים עוברים על זה, ובאין בחזרה בלי שום היתר כלל, והשבת נתחללת בפהרסיא רח"ל.
3. ועוד הרי אף הגאון ר' משה מצריך "לכתחלה" לתקן גויים, וכמ"ש בהדיא כמה פעמים בדבריו וכנ"ל - וכן היה דעת "כל" גדולי הפוסקים (אף הפוסקים שהקילו ב"תוך התחום" באם אין מצויים גויים) ש"חברה הצלה" ישכרו גויים, ואין מי שהוקל בדבר.
4. ועוד חוץ מכל הנ"ל, הרי במציאות יש הרבה שמחללין שבת רח"ל, במה שאין מדקדקין בכל פעולה קטנה שמוסיפין במקום שאין צורך, כגון שמביאין הקא"ר בחזרה עד סמוך לביתו, אף במקום שאין צורך, והרי בכל דחיפה בהגע"ז פעד"ל מחלל שבת, ומי ערב בדבר חמור זה.

למה יש רבנים שאינם רוצים לפסוק למעשה בנידון חמור כזה:

ומה שיש שטענו למה יש רבנים שאינם רוצים לפסוק למעשה בנידון חמור כזה (מה לעשות כהיום בהרי הקעטסקיל"ס שעדיין אין גויים), אע"כ שאין דבר חמור כ"כ, אבל באמת התי' פשוט, דאין רוצין ליטול האחריות הגדול על צווארו, דאם יאמר שאסור לחזור, הרי מקיל בפקוח נפש, ואם יאמר שמותר, הרי מקיל בחילול שבת, אבל פשוט שהכל מודים שהוא דבר חמור מאוד, וכמו שדברתי בצעמי עם הרבה רבנים שמקוננים על המצב שאוי לנו שכך עלתה בימינו, (ואמר לי ב' רבנים מה'חברה הצלה' שכל מי שהוא קצת בר דעת מבין שבזה שאין רוצה לפסוק דבר זה, הרי ע"כ הוא דבר חמור).

והעתקתי כל זה להראות חומר הדבר, וזכות גדול הוא לתקנו, וכמו שנהגו בכל מקומות שדרים שם חרדים, ע"פ הוראת כל גדולי ישראל, ואשרי מי שיהיה לו חלק בזה, והשבת בודאי ישלם לו.

משה קרויס

[להערות: 347-525-5344]

⁵ כ"כ לאיסור הגרצ"פ פראנק ז"ל בשו"ת "הר צבי", והרה"ג שו"ת "ציץ אליעזר" חלק כא סי' נט ויש קאפי"ס להלן בהעתקת.

איבערגעטייטשט די בריוו - פון לשון הקודש צו אידיש

(ע"י מערכת 'נעימה')

לכבוד הרב ר' יואל שווארץ שליט"א

אויף דיין אנפראגע איבער די התעוררות וואס הערשט דורך די ראשים און עסקנים פון "חברה הצלה" שליט"א צו האבן גוים אויף שבת, כדי צוריקצופירען די חברי הצלה צו זייערע שטובער, נאכן ענדיגען די עבודת הק' פון ראטעווען אידישע נפשות.

ס'איז שוין א לענגערע צייט וואס די "חברה הצלה" האט גרויס חשק צו מתקן זיין די זאך, און זיי האבן שוין זייער אסאך משתדל געווען אין דעם לשם שמים, און מיר האבן שוין אסאך גערעדט מיט זיי, און זיי אליינס האבן פארציילט פארשידענע דוגמאות פון מכשולות וואס קומען ארויס פון דעם וואס זיי האבן נישט קיין גוים⁶, און לעת עתה צוליב פארשידענע סיבות איז נאכנישט ערמעגליכט געווארן דאס צו אהערשטעלן (נישט קיין חילוק וואס די סיבה איז), אבער ס'גייט זיי בנפשמ דאס צו אהערשטעלן.

מיר האבן אויך גערעדט מיט פילע רבנים, צווישען זיי די רבנים פון "חברה הצלה", און אלע זענען ביי דעם זעלבן מיינונג, אז דאס וואס מ'גייט אהיים (אן קיין גוים) איז גאר א הארבע שאלה (אויסער די גרויסע מכשולות און חילולי שבת וואס קומען ארויס פון דעם), און ס'ליגט א חיוב צו אהערשטעלן גוים די שנעלסטע וואס שייך.

אצינד וועל איך מעתיק זיין די בריוו וואס איז געשריבען געווארן צו עטליכע ראשים פון די חברה הצלה:

בס"ד

לכבוד הרה"ח ר'.....שליט"א - מראשי ועסקני החבריה הקדושה "חברה הצלה"

אויף דיין בקשה וועלן מיר צוזאמנעמען אין קורצן די דעת פון די גדולי הפוסקים איבער דעם ענין, אויב די 'חברי הצלה' מעגן צוריק אהיים-דרייוון אום שבת נאך א 'הצלה-קאל'.

ברוך השם, היינט צו טאג'ס, איז אין אלע חרדי'שע 'שטעט' (ווי: ב.פ., וומסב"ג, מאנסי, לעיקוואוד, ארץ ישראל, לאנדאן, א.א.וו.) איינגעפירט אז די חברי הצלה דרייוון נישט אליינס אהיים, נאר ס'איז דא געדינגענע 'גוים' וואס פירן זיי אהיים.

אבער אין די 'קעטסקילס' איז דאס דערווייל נאכנישט אהערגעשטעלט געווארן. און אין די קעטסקילס איז דאס פיל א גרעסערע און הארבערע שאלה פון חילול שבת, ווי אין דער שטאט, ווי ס'וועט ווערן אויסגעשמועסט ווייטער.

עס איז זיכער אז אויב מ'פארשטייט אז ס'איז אן ערנסטע שאלה פון איסור כרת און סקילה, וואלט מען זיכער נישט גערוהעט ביז דאס ווערט אהערגעשטעלט צו דינגען גוים דערפאר, וואס ס'וועט זיין א 'תיקון לדורות'.

⁶ ולדוגמא, צומאל דארף מען פירען אין שפיטאל אין א פאל וואס איז נאר א סכנת אבר (און נישט קיין פיקוח נפש), אויך האט שוין פאסירט אז א שפיטאל רופט הצלה אדורכצופירען א טרענספער צו אן אנדערע שפיטאל, און נאך.

אצינד לאמיר עס אויסשמועסן אין קורצן:

דאס איז פשוט אז ס'איז פארהאן פעלער וואס מען קען דן זיין אויב מ'מעג צוריק אהיימצוקומען אפילו דורך א איד, למשל אויב עס איז פארהאן א מאנגל פון 'הצלה מעמבערס' אינעם געגענט וואו דער הצלה-מעמבער וואוינט, ווייל דאס גרעניצט זיך מיט 'פיקוח נפש' ווען ס'נישט דא גענוג מעמבערס אויפן ארט. אבער דער מציאות איז אז זייער אסאך געגענטער זענען פול מיט הצלה-מעמבערס, און עס איז נישט שייך דער היתר.

די הלכה אין גמרא און אין שו"ע:

אין גמרא (מס' עירובין מה.) און אין שו"ע (סי' ת"ז ס"ג) שטייט קלאר: אז איינער וואס גייט ארויס (אפי' בטעות) אינדרויסן פונעם תחום שבת (ד.מ. נאך 2,000 אמות אינדרויסן פון די שטאט) דארף ער בלייבן אויף יענעם ארט, און טאר נישט גיין מער ווי "ד' אמות".

אבער אויב איז ער ארויס געגאנגען פונעם תחום שבת כדי צו ראטעווען איינעם צוליב 'פיקוח נפש', האבן חז"ל אים מתיר געווען נאכדעם "צוריקצוגיין" פון יענעם ארט וואו ער האט געראטעוועט, 'ביז 2,000 אמות', און נישט מער. (ד.מ. ער טאר נישט צוריקגיין מער ווי בערך 4,000 פוס).

(און דער הסבר דערפון איז, כדי ער זאל זיך נישט קומענדיגע מאל צוריקהאלטן פון גיין ראטעווען מענטשן, וואס דאס וואלט פאסירט אויב מען וואלט אים נישט געלאזט גיין מער ווי ד' אמות).

קומט ארויס פון שו"ע קלאר:

אז ביי הצלת נפשות האט מען נישט מתיר געווען "אהיימצוגיין" פון חוץ לתחום צו זיין 'הויז' (אפי' גיין חוץ לתחום וואס איז נאר אן איסור דרבנן), נאר מען האט מתיר געווען צו גיין בלויז ביז 2,000 אמות פון וואו ער איז (ווייל חז"ל האבן משער געווען אז אויב מעג ער גיין ביז 2000 אמות, וועט ער זיך קומענדיגע מאל נישט צוריקהאלטן פון גיין ראטעווען נפשות, אפי' ער טאר נישט אהיימגיין [און אפילו אויב מיר פארשטייען אז מ'דארף מער מקיל זיין, איז דאך פשוט אז מיר האבן נישט דעם כח צו מקיל זיין מער פון וויפיל חז"ל האבן מתיר געווען]).

קומט אויס, אז אין 'שטאט' וואו די 'הצלה-קאלס' און די 'שפיטעלער' זענען אינעם תחום, מעג מען צוריק אהיימגיין, אבער אין די 'קעטסקילס' וואו עס איז אינדרויסן פונעם תחום, טאר מען נישט אהיימגיין מער ווי 2,000 אמות (4,000 פוס. - אויסער דורך א גוי).

דער שאלה וואס שטייט נישט:

אויב דאס וואס מען האט מתיר געווען (ביז 2,000 אמות) איז נאר ביי אן 'איסור דרבנן' ווי גיין 'חוץ לתחום' (וואס פון דעם רעדט דער גמרא און שו"ע), אדער אויך ווען מען דארף עובר זיין אויף אן 'איסור דאורייתא' (ווי למשל דרייוון א קאר) צי מען האט מתיר געווען ביז 2000 אמות.

(זעה אין ספר שבת בשבתו פון הגה"צ ר' בן ציון שטראסער שליט"א - אב"ד דק"ק דנייטרא ב"פ, וואו ער איז מבאר באריכות דעם גאנצן ענין מיט א קלארקייט. זעה א קלארע קאפי דערפון צום סוף פונעם קונטרס)

דער דעת פון די גדולי הפוסקים ביי אן איסור דאורייתא:

(קאפיעס פון אלע ספרים, זעה צום סוף פונעם קונטרס)

א. די אוסרים: פאפא רב (שו"ת ויען יוסף או"ח סי' קע"ח) און הרב אלישיב (ספר ישא יוסף ח"א סי' ע"ו, ח"ג סי' פ"א) און הגרש"ז אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה קמא סי' ח') אסר'ן אלעמאל עובר צו זיין אן איסור

דאורייתא (אפי' אינעם תחום). דעריבער אסר'ן זיי אז א איד טאר קיינמאל נישט אהיימדרייוון די קאר (אפי' אין וויליאמסבורג אדער ב.פ. וואו עס איז אין דער תחום שבת, סיידן דורך א גוי).

- ב. די מתירים:** הגר"ש וואזנער (שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"ו) און הגר"מ שטערנבוך (שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' ק"ה), זענען מקיל אז מען האט מתיר געווען אפי' אן איסור דאורייתא כדי אהיימצוגיין, דעריבער מעג דער איד אהיימדרייוון. אבער נאר מיט די פאלגענדע 2 תנאים:
- זיי רעדן דוקא 'אינעם' תחום שבת. ד.מ. אין 'שטאט' וואו ער איז נישט ארויסגעגאנגען פונעם תחום, אבער אין די 'קעטסקילס' וואו ער איז ארויס פונעם תחום שבת האבן זיי קיינמאל נישט מתיר געווען נאר ביז 2,000 אמות און נישט מער (ווייל אינדרויסן פונעם תחום שטייט קלאר אין שו"ע אז ס'איז אסור מער ווי 2,000 אמות).⁷
 - אז עס איז נישט פארהאן קיין 'גוים' וואס קענען אים אהיימפירן, דעמאלטס מעג דער איד אליינס אהיימדרייוון די קאר. אבער עס ליגט א חיוב פאר די 'חברי הצלה' צו דינגען גוים.

ג. שיטת הגאון ר' משה פיינשטיין ז"ל: הגאון ר' משה פיינשטיין ז"ל (שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' פ') איז מחדש אז ס'איז דא "געוויסע אופנים" וואס איז מותר אפילו "חוץ לתחום" (ווי למשל אין די קעטסקילס). - און הגם אז אין שולחן ערוך שטייט קלאר אז ס'איז אסור, מאכט ער אזא חילוק (בד"ה אבל אמר) וז"ל [איבערגעטייטשט אויף אידיש]: "אויב איז עס אזא "הצלה קאל" וואס מ'קען קלערן אז "אפשר" וועט מען זיך דארפן פארזוימען דארט ביז נאך שבת, דעמאלט'ס טאר מען נישט צוריקקומען [און אויף דעם אופן רעדט די שולחן ערוך וואס אסר'ט], אבער אויב איז עס אזא "הצלה קאל" וואס מ'ווייסט אז ס'נעמט נאר גאר א קורצע צייט, דעמאלט'ס איז מותר [צוריק אהיימצוקומען]".

(ד.מ. אז אויב די 'הצלה-קאל' פאסירט שבת נאכמיטאג, און ער ווייסט נישט אויב ער וועט זיין צוריק אינדערהיים פארן זמן מוצ"ש, און למעשה שטעלט זיך ארויס אז עס איז בלויז געווען א 'שנעלע זאך', טאר ער לויט קיינעם נישט אהיימגיין חוץ לתחום, אפי' ווען ער האט נישט געקענט דינגען קיין גוים).

קומט אויס פון אלע פוסקים:

- אלע פוסקים (אפי' הגר"מ פיינשטיין⁸) האלטן אז מען דארף דינגען 'גוים' אהיימצודרייוון.
- אויב ס'נישט פארהאן קיין גוים: טייל פוסקים אסר'ן אלעמאל 'אהיימצודרייוון' דורך א איד (איסור תורה), און טייל פוסקים זענען מתיר אין 'שטאט' (בתוך התחום), אבער זיי האבן קיינמאל נישט מתיר געווען אין די קעטסקילס אינדרויסן פונעם תחום (מער ווי 2000 אמות).
- הגאון ר' משה פיינשטיין איז דער איינציגסטער פוסק וואס איז מתיר אין 'געוויסע פעלער' אויך אין די 'קעטסקילס', אבער ער איז אויך נישט מתיר אויב ס'האט געקענט געדויערן ביז מוצ"ש.

⁷ און אזוי האט מיר אויך מעיד געווען הגה"צ דומ"ץ באבוב שליט"א ורב דחברה הצלה (וואס ער האט דן געווען מיט הגר"ש וואזנער ז"ל) אז די גאנצע דיון איז געווען איבער בארא פארק וואס מען איז אינעם תחום שבת.

⁸ ווי ער שרייבט (אין שו"ת אגרות משה ח"ד סי' פ' ד"ה אבל עיקר) אז אויב קען מען האבן א גוי זאל מען נעמען א גוי. נאר ער שרייבט [אין ח"ה סי' כ"ה] אז מ'האט אים געזאגט "שראו שיש הרבה הפסד לחולה כשהנכרי נמצא כאשר באין אל החולה וכו' ויראין ממנו" און דעריבער האט ער מקיל געווען דורך א איד, אבער למעשה אין אלע היימישע פלעצער האט מען גוים, און די מציאות איז אז כהיום בדרך כלל קומט נישט ארויס קיין שטרויכלינג דערפון).

עקסטערע איסור: יעדן דרוק מיט'ן 'געז-פעדל'

הגה"צ ר' משולם פאלאטשעק שליט"א - חבר הביד"צ להתאחה"ר, ורב דחברה הצלה, האט מוסיף געווען נאך א גרויסע מכשול וואס איז פארהאן ביים אהיימדרייוון דורך א איד, אן די אלע אויבנדערמאנטע איסורים (ד.מ. אפילו אין דער שטאט און אין דער תחום, און אפילו לויט די מתירים ביי אן איסור דאורייתא), אז ביים דרייוון א קאר איז מיט יעדן דרוק אויפ'ן 'געז-פעדל' טוט מען אן איסור מה"ת, (און יעדעס מאל וואס מען 'פארט' אדער מ'בעקט' איז דא דער פראבלעם). דעריבער מילא ווען מ'אגט זיך צו א 'הצלה-קאל' איז מען דאך 'בהול' צו ראטעווען א איד און ס'איז פיקוח נפש, דעריבער איז נישט שייך צוצולייגן קאפ און אויסרעכענען נישט צו דרוקן מער ווי מ'מוז, אבער ביים אהיימפארן דעמאלטס איז מען נישט 'בהול' פאר הצלת נפשות, במילא איז יעדע איבריגע 'דרוק' מיט'ן 'פעדל' אן עקסטערע איסור מן התורה ח"ו. און מ'טאר נישט 'אריינפארקן' די קאר, נאר זיך אפשטעלן אויפ'ן ראוד אין די קאנטרי. און מ'דארף דערפאר אסאך יראת שמים און עקסטערע זהירות נישט נכשל צו ווערן אין איסורים חמורים ח"ו.

צום אויספיר:

היוצא לנו מזה - די גרויסע מכשול דרבים:

לאור האמור איז זיכער אז מען דארף טוהן אלעס וואס איז שייך צו מתקן זיין אז די חברה הצלה אין די קעטסקילס זאלן האבן געדינגענע שבת-גוים, וואס זאלן אהיימפירן די חשוב'ע חברי הצלה, זיי זאלן נישט אריינפאלן אין אזעלכע הארבע שאלות.

- ערשטנס, אפילו באופן וואס הגר"מ פיינשטיין איז מתיר, איז נישט אויסגעהאלטן אז אזא חשוב'ע 'כלל ישראל ארגאניזאציע' חברה הצלה, וואס באלאנגען און דינען פאר אלע שיכטן און קרייזן פון כלל ישראל זאל זיך פארלאזן אויף א קולא נגד דעת רוב גדולי ישראל, ווי פאפא רב, הרב אלישיב, הגרש"ז אויערבאך, וואס האבן עס בפירוש גע'אסר'ט.
- ווי אויבן דערמאנט, איז הגאון ר' משה אויך נישט מתיר אויף יעדן אופן, און וויפיל מאל ווערט ח"ו נתחלל שבת בפרהסיא אפי' לויט די דעת פון הגאון ר' משה ז"ל.
- אפילו הגר"מ משה האט אויך געפאדערט 'לכתחלה' אז מען דארף דינגען גוים, און דאס איז דער דעת פון 'אלע' פוסקים אן אויסנאם.
- און בנוסף לזה, איז זייער שווער נזהר צו זיין נישט צו גיבן אן איבריגע דרוק מיט'ן 'געז-פעדל' (וואס דאס איז אן איסור תורה) און ס'איז א פחד וויפיל אידן ווערן דערין נכשל רח"ל יעדע וואך.

צום שלום: דער דעת תורה פון אלע רבנים איז אז מ'דארף האבן אייגענע [געדינגענע] גוים, וואס וועט זיין א "הצלת השבת".

ואילו שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין!!

ועזבאעה"ח

משה קרויס

להערות: 347-525-5344

העתקות מספרים

מפתח הספרים

דעת גדולי הפוסקים בענין חזרת חברי הצלה "בעצמן" בשבת

דעת הגדולים שכתבו להחמיר שאף ב"תוך התחום"

והיינו אף בוילימסבורג ובארא פארק, אסור לישראל להנהיג הקאר בחזרה

13	א. הרב מפאפא שו"ת ויען יוסף (או"ח סי' קע"ח)
14	ב. הרב אלישיב ספר ישא יוסף (ח"א סי' ע"ו, ח"ג סי' פ"א)
15	ג. הגרש"ז אורבאך שו"ת מנחת שלמה (קמא סי' ח')
22	ד. הגרצ"פ פראנק שו"ת הר צבי (ח"ב סי' י')

- ה. הרב מנשה הקטן שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' מ"ב ומ"ג) 23
- ו. הרב אליעזר יודא וואלדענבערג שו"ת ציצ' אליעזר (ח"ח סי' ט"ו י"ב, חלק כ"א סי' נ"ט) 23

דעת הגדולים שמתירין לחזור ע"י ישראל בעצמו.

[א] אבל ל"חברי הצלה" מצריכין לשכור גויים.

[ב] ומעולם לא כתבו להתיר בהרי קעטסקעל"ס שהוא חוץ לתחום, שמבואר בהדיא בשו"ע סי' ת"ז ס"ג דאסור.

- ז. הגר"ש וואזנער שו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כ"ו) 26
- ח. הרב משה שטערנבוך שו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' קה) 34

דעת הגדולים שכתבו ש"ש אופנים' שמותר לחזור גם מחוץ לתחום

- אבל פשוט שלא התירו בכל אופן שהרי בשו"ע אוסר בהדיא -

- ט. הרב בצלאל שטערן שו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' צ"ד אות ה') 32
- י. הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל שו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' פ') 28

דעת האגרות משה שאף "לכתחלה" לא יהיה גויים בשבת

[אבל פשוט דמיירי באופן שמותר ע"י ישראל בעצמו]

- יא. אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כה) 34

ספר שבת בשבתו שמבאר כל הסוגיא באופן קל להבין

- יב. ספר שבת בשבתו (סי' שכ"ט) מהרה"ג ר' בן ציון שטראסער שליט"א רב נייטרא ב"פ 42

העתקת קאפי"ס מהגדולים שכתבו שאף ב"תוך התחום" והיינו אף בוילימסבורג ובארא פארק, אסור לישראל להנהג הקאר בחזרה.

[והעתקתי גם דעת עוד רבנים להראות שאף שאר רבנים לא הקילו בזה]

והם דעת הרב מפאפא (ויען יוסף), הרב אלישיב (ישא יוסף), הגרש"ז אורבאך (מנחת שלמה), הגרצ"פ פראנק (הר צבי), הרב מנשה הקטן (משנה הלכות), הרב אליעזר יודא וואלדענבערג (ציץ אליעזר).

הרב מפאפא

שו"ת "ויען יוסף" או"ח ח"א סי' קע"ח

סימן קעח

פרטי דינים באופני היתר חילול שבת משום פיקוח נפש.

היה מקום לאסור החזרה כיון שאינו נוגע לסכנת נפש, אך
כזה יש היתר מטעם המבואר בכה"ג בגמרא (ע"י פירושין
מ"ה ע"א) דהתירו סופן משום תחלתן, ועוד מטעם דהגוי
העושה ההצעה של הקאר גם בשביל עצמו עושה.

על כן מטעם האמור יתקנו שכל פעם שנוסעין בקאר
לביית החולים בשבת יוליכו עמהם גם גוי, כדי שהגוי
יעדיק הקאר בחזרה, אך כשנוסעין לביית החולים או לביית
החולה כשהוא ספק סכנה וצריך למהר לנסוע, אם יש חשש
שהגוי המנהיג לא ימהר כל כך בנסיעתו בהנהגת הקאר,
אז מחוייב הישראל להנהיג הקאר אף שיש עמו גוי.

[תש"מ לפ"ק].

[להרה"ג מוהר"ר אברהם לייטנער שליט"א].

הנה על רוב מהשאלות הנזכרות בדפין אלו*) לא יוכל
להשיב רק מי שהוא בקי בעסק הצלה ובאופנים
המקושרים אליה, דכללל הוא דכל חילול שבת שאם נמנעין
ממנו יוכל לגרום סכנת נפש אסור למנוע, וזה לא יוכל
לידע רק מי שעוסק בו, ככל פרטיה, הוא יוכל לקבוע איזה
פעולה נוגעת להציל מסכנה.

בענין לחזור אסור לחזור ע"י "קאר", כיון שעושין
הצעה בהנהגה, אם לא שהמנהיג הוא גוי, ואפ"ה

הועתק על ידי אוצר החכמה

דעת הרבנים שמתירין לחזור ע"י ישראל בעצמו.

[א] אבל ל"חברי הצלה" מצריכין לשכור גויים.

[ב] ומעולם לא כתבו להתיר בהרי קעטסקעל"ס שהוא חוץ לתחום, שמובאר בהדיא בשו"ע סי' ת"ז ס"ג דאסור.

[וכמו שאמר לי הרה"ג ר' חיים יעקב טובער שליט"א דומ"ץ באבוב ורב דהחברה הצלה שמעכ"ת היה הרב השואל, שכל השאלה לא היה כלל אודות "חוץ לתחום", דהשאלה היה כלפי בארא פארק שהוא בתוך התחום].

הרב וואזנער שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"ו, והרב משה שטערנבוך שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' קה

שבט הלוי ח"ו סי' כ"ו

סימן כו

ב' וירא תשמ"ו לפ"ק.

כבוד ידידי היקר הרב הגאון המושלם בנן של קדושים
וחתנא דבי נשיאה הרב ר' חיים יעקב יוסף פויכר
שליט"א — מורה ודאין בבורו פרק, ברוקלין יצ"ו.
אחדשה"ט וש"ת באה"ר.

יקרתו ע"י שליח מלוב קבלתי החלטות והאזהרות שאלוני בדבר
החברת הצלה, דהסדר אלס שקוראים כל פעם החצר

שבט הלוי עמוד מס 28 ואזנר, שמואל בן יוסף צבי הלוי הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

שו"ת אגרות משה או"ח חלק ה' סימן כ"ה

כאן מקיל אף בלי גוי [והיינו בתוך התחום, או באופן שכתב לעיל ח"ד סי' פ'], משום דאמרי ליה שיש חשש הפסד לחולה - ולפי"ז פשוט כהיום שנתברר המציאות שאין שום חשש מהגויים [וכמו שיש בכל המקומות גויים לה"חברה הצלה" ובדרך כלל לא שמעו שיהיה הפסד לחולים מזה], בודאי דעתו לחייב לכתחלה שיהיה גויים.

חיים משה פט
סימן כה
הצלת נפשות בשבת על ידי נכרי

הנהגה	מכיר	אגרות	משה
מכיר נכדי היקר והחביב מאד הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.	מכיר נכדי היקר והחביב מאד הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.	מכיר נכדי היקר והחביב מאד הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.	מכיר נכדי היקר והחביב מאד הרה"ג מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.
הנהגה למנוחה הצלה נפשות וישראל, שהוא נחיר מאד בכרכים הגדולים שמרובים באוכלוסי ישראל בחסד השי"ת. שכמה פעמים אירע שאדם אחד בבית וברחובות פוסק מלנשום, או לא יכול פתאום להלך מאיזה חולי שבא עליו, שמתפלל בו קצת במה שידעין ואפשר לפניו, ומביאין אותו תיכף לבית חולים. שכתבתי כבר בזה בסיון תשל"ח ונדפס באג"מ ח"ד דא"ח סימן פ', בענין הנידון להוליד את המכונת (מאשין) והאמבולאנס, ששם (כריש הסימן) החמירי כשמצוי בלא שום שיהיה אף לא לרגעים, שיקחו נכרי להוליד, מטעם כי בהולכת מכונת ואמבולאנס ליכא בעצם חילוק, כי כל מי שיוליך יהיה מוכרח להוליד במהירות האפשרי במציאות. ויש אדרבה זריזות יותר, דאצל בית החולים יכול הישראלי שחולק עם החולה לצאת תיכף מהמכונת עם החולה וליכנס לבית החולים, והנכרי ישלם בהעמדת המכונת.	הנהגה למנוחה הצלה נפשות וישראל, שהוא נחיר מאד בכרכים הגדולים שמרובים באוכלוסי ישראל בחסד השי"ת. שכמה פעמים אירע שאדם אחד בבית וברחובות פוסק מלנשום, או לא יכול פתאום להלך מאיזה חולי שבא עליו, שמתפלל בו קצת במה שידעין ואפשר לפניו, ומביאין אותו תיכף לבית חולים. שכתבתי כבר בזה בסיון תשל"ח ונדפס באג"מ ח"ד דא"ח סימן פ', בענין הנידון להוליד את המכונת (מאשין) והאמבולאנס, ששם (כריש הסימן) החמירי כשמצוי בלא שום שיהיה אף לא לרגעים, שיקחו נכרי להוליד, מטעם כי בהולכת מכונת ואמבולאנס ליכא בעצם חילוק, כי כל מי שיוליך יהיה מוכרח להוליד במהירות האפשרי במציאות. ויש אדרבה זריזות יותר, דאצל בית החולים יכול הישראלי שחולק עם החולה לצאת תיכף מהמכונת עם החולה וליכנס לבית החולים, והנכרי ישלם בהעמדת המכונת.	הנהגה למנוחה הצלה נפשות וישראל, שהוא נחיר מאד בכרכים הגדולים שמרובים באוכלוסי ישראל בחסד השי"ת. שכמה פעמים אירע שאדם אחד בבית וברחובות פוסק מלנשום, או לא יכול פתאום להלך מאיזה חולי שבא עליו, שמתפלל בו קצת במה שידעין ואפשר לפניו, ומביאין אותו תיכף לבית חולים. שכתבתי כבר בזה בסיון תשל"ח ונדפס באג"מ ח"ד דא"ח סימן פ', בענין הנידון להוליד את המכונת (מאשין) והאמבולאנס, ששם (כריש הסימן) החמירי כשמצוי בלא שום שיהיה אף לא לרגעים, שיקחו נכרי להוליד, מטעם כי בהולכת מכונת ואמבולאנס ליכא בעצם חילוק, כי כל מי שיוליך יהיה מוכרח להוליד במהירות האפשרי במציאות. ויש אדרבה זריזות יותר, דאצל בית החולים יכול הישראלי שחולק עם החולה לצאת תיכף מהמכונת עם החולה וליכנס לבית החולים, והנכרי ישלם בהעמדת המכונת.	הנהגה למנוחה הצלה נפשות וישראל, שהוא נחיר מאד בכרכים הגדולים שמרובים באוכלוסי ישראל בחסד השי"ת. שכמה פעמים אירע שאדם אחד בבית וברחובות פוסק מלנשום, או לא יכול פתאום להלך מאיזה חולי שבא עליו, שמתפלל בו קצת במה שידעין ואפשר לפניו, ומביאין אותו תיכף לבית חולים. שכתבתי כבר בזה בסיון תשל"ח ונדפס באג"מ ח"ד דא"ח סימן פ', בענין הנידון להוליד את המכונת (מאשין) והאמבולאנס, ששם (כריש הסימן) החמירי כשמצוי בלא שום שיהיה אף לא לרגעים, שיקחו נכרי להוליד, מטעם כי בהולכת מכונת ואמבולאנס ליכא בעצם חילוק, כי כל מי שיוליך יהיה מוכרח להוליד במהירות האפשרי במציאות. ויש אדרבה זריזות יותר, דאצל בית החולים יכול הישראלי שחולק עם החולה לצאת תיכף מהמכונת עם החולה וליכנס לבית החולים, והנכרי ישלם בהעמדת המכונת.

הועתק על ידי אצור החכמה

הועתק על ידי אצור החכמה

שיודעין זה, שלכן אמרין להו שיעשו כמו שסוברין, דרך אם יש להו ספק שהוא סכנה יש להו לחלל. ואם כוונתו שאין להחשיב זה לספק אלא מה שחכם ישראל אומר שהוא ספק, ה"ל לומר לפיכך אינו מותר לחלל אלא ע"י חכמים שיודעין. ועוד מה שמסיק ידיעת החכם היא שאין לחלל אלא בחולה שיש בו סכנה לא מוכן דהא בלא ידיעה זו לא שייך לדון כלל וצ"ע.

אבל מ"מ כתבתי בתשובה שם דיש להצריך
שיוליך הנכרי כשהוא נמצא שם ויהיה בלא שיהיו כמו
 אם היה מוליך ישראל, מטעם שדרך כל מוליכי מכוניות להוליך במהירות האפשרי, שממילא לא שייך גם התרשלות בזה. וגם לא שייך לחוש שיאמרו שיש חסא בזה, מאחר דהישראל נמי הולך בהמכונית למקום החולה לעשות מה שצריך עבורו, אף שהוא ג"כ במלאכות הרבה. שא"כ לא שייך לטעות אף למי שלא בקי בדינים, מאחר שרואה שבאותו רגע עצמו הוא ג"כ הולך לעשות מלאכה עבור החולה וכן עושין כל ישראל, וגם הולך עצמו לשם ע"י שהוא נמצא בהמכונית שהוא ג"כ דבר איסור, והאינשי מחשיבין זה לאיסור דאורייתא מטעם דכל כובד מגדיל האש. שלכן אף מי שלא למד כלל לא שייך שיטעה לומר דלהוליך את המכונית יהיה אסור אף כשליכא נכרי. ואף שלא ידע טעם נכון מדוע נכרי דווקא מוליך את המכונית וישראל עוסק ברפואת החולה, ידע שהולכת המכונית שאני לענין כשיש נכרי, ולא לעניני מעשה הרפואה. וממה דלא יבין הטעם אין לחוש שיהיה קלקול שלא יאמין שמותר לחלל שבת לחולה שיש בו סכנה. דלא מצאנו שיש לחוש, שלא יחוש אנשים שלא למדו להדין שאומרים לו כשלא מבין הטעם. דהרי ידע שלא שייך לו לידע טעם נכון מאחר שלא למד, וסומך על אלו היודעין. שלכן כתבתי שהנכרי יוליך המכונית מאחר דאין לחוש להתרשלות. אבל מאחר שראו שאיכא גם בזה התרשלות מהנכרי, וגם התרשלות מישראל שלא למדו, פשוט שאין לסמוך על הנכרי אלא הישראל בעצמו יוליך ויביא כדלעיל.

ובדבר צלצול בטעלעפאן לנכרי שילך למקום החולה, להביא את מי שהלך להחולה בחזרה, לא שייך להתיר זה דליכא שום פיקוח נפש בזה. ומותר רק אם אמר מי שהלך לשם דכשלא ישלחו מכונית אחריו להביאו בחזרה לא ילך להחולה. וגם זה רק באופן שאי אפשר להשיג מכונית באופן שיכל לילך ברגליו להנכרי שיש לו מכונית, לשוכרו לילך במכונית להביאו בחזרה. וגם לא מובן נידון זה כלל למעשה, דהא יכול ליקח עמו כשהלך להחולה מעות לשכירת טעקסי שהן מצויין בכל מקום בכרכין, ובפרט אצל בית חולים. ולהוציא המעות מהבית, יהיה בהנחתו בכובעו או במנעלו שאינו דרך הוצאה, שלא יעבור על איסור דאורייתא, אלא על איסור טלטול מוקצה דרבנן, ועל איסור הוצאה שלא

בדרך הוצאה שהוא רק איסור דרבנן אף לרה"ר דאורייתא, וברוב מקומות שהוא רק כרמלית הוא תרי איסורי דרבנן, וליכא שום צורך לצלצל בטעלעפאן. וכן צריך להנהיג בחברי ההצלה כשמוכרחין לחזור (ואין כאן סתירה למה שפסק בא"ח ח"ד סימן פ' דמותר לחזור אף בחילול שבת, דהוא דווקא כשאי אפשר לחזור בענין אחר).

וכל נידון זה הוא כשהמכונית שהלך להחולה נשאר שם אצל החולה או אצל בית החולים. אבל אם הוא מוכרח להביאו בחזרה במקום המיוחד לחברי הצלה, הרי יבוא בחזרה בהכרח עם מכונית זה. ואם יש שם נכרי לשוכרו להוליך את המכונית בחזרה, והישראל לא יוליך בעצמו, אף שיהיה בתוך המכונית, משום שהתירו לו גם לחזור כדלעיל, ג"כ הוא מותר דווקא כשיכול להשיג נכרי בלא מלאכה, כאיכא שם נכרי, או בסמוך שיכול לילך לשם ברגליו, אבל לא כשצריך לצלצל להנכרי בטעלעפאן. דלא התירו מלאכה אלא לפיקוח נפש, ולא בשביל להמנע מאיסור מלאכות אחרות אפילו יותר, עיין בסימן שכ"ח סעיף י' ברמ"א, וה"ה מאיסור מלאכה דשבת לאיסור מלאכה אחרת, ואפילו ליותר מלאכות, ליכא היתר הצלה על ידי חילול שבת במלאכה אחרת והוא פשוט וברור.

והנני זקנך אוהבך בלוי"ג,

משה פיינשטיין

סימן כו

בענין הוצאת אוכלים ומשקין מן התחום
ליוצאים להציל

בע"ה יום א' כ"ה שבט שדמ"ת.

מע"כ נכדנו היקר והחביב לנו מהר"ר אברהם יצחק אורן שליט"א שלום וברכה לעולם.

בדבר מי שעובד בצבא בשעת שלום והוא משומרי הגבול בסמוך להעריבים, ונוסעים ברכב (מאשין) האינשי הצריכין ליסע בשביל שמירת הגבול, אם יכולין ליקח עמם ברכב אוכלין ומשקין לצורכם כשיצטרכו ליסע בשבת, ואיזה ספרים ללמוד. והנסיעה היא ליותר מי"ב מיל שאסור מדאורייתא לצאת בשבת.

הנה ספרים וודאי אסור, אף לא סידורים לתפילה, אף אלו שאין בהם שום כובד שבשבילם יתבער יותר דלק (געז), משום איסור הולכתם חוץ לתחום ממקום שקנו שביתה, וכ"ש ספרים שיש להם כובד שאיכא גם משום שמבעיר אש בדלק יותר.

ספר שבת בשבתו

שמבאר כל הסוגיא באופן קל להבין

מהרה"ג ר' בן ציון שטראסער שליט"א, אב"ד דק"ק נייטרא ב"פ

ספר

שבת בשבתו

סידור וליבון דברי רבותינו הראשונים והאחרונים
עם קצת חידושים וביאורים לפי סדר השלחן ערוך

בתוספת הרבה פסקי הלכות בקצרה
העולים מדבריהם ונוגעים למעשה

אשר זיכני השי"ת בלימוד שיעורים כסדרם
עם קהל חברים מקשיבים באור הבוקר מדי שבת בשבתו

הלכות שבת

סימן שכו - שלא

חוברו יחדיו בעזהשי"ת ע"י
בן ציון הכהן שטראסער
אבדק"ק נייטרא ב.פ. יצ"ו

יו"ל בחודש תשרי
שנת תשס"ט לפ"ק

ירדו לעמקם, וידיעתם שטחית, אבל חכמת חכמינו עמוקה היא כי עמדו בסוד ה' ליראיו, לכן אין לנו אלא קבלתם שהכליות יש להן חלק בבינה", עכ"ל.

העולה מהנ"ל

א. אדם מישראל שהוא בסכנה, יש חיוב על כל אחד לבוא לעזרתו ולהצילו, כמ"ש לא תעמוד על דם רעך.

ב. חיוב ההצלה הוא גם במקום שמחמת ההצלה נשקפת קצת סכנה לחיי המציל, וכמו שאחז"ל, "הרואה את חברו שהוא טובע בנהר או חיה גוררתו או לסטים באין עליו חייב להצילו", ואע"פ דבכל אלו נשקפת קצת סכנה למציל.

ג. כל זה דוקא כאשר למרות ספק הסכנה, יותר נוטה שלא ימות, אבל אם לצורך ההצלה יכנס למצב של ספק השקול, וכש"כ אם יהא במצב של ספק הנוטה יותר למיתה, אין לו לסכן עצמו בשביל חברו אפילו אם חברו הוא בסכנה ודאית.

ד. המחמיר על עצמו ומסכן עצמו לצורך הצלת חברו באופנים הללו, הרי זה חסיד שוטה, וי"א דאף איסור גמור יש בדבר.

ה. אין אדם מחויב להפסיד אבר מאבריו לצורך הצלת נפש חברו, אפילו אם אין שום סכנה להמציל, וחבירו עומד בפני מיתה ודאית. לכן בזמנינו אין חיוב לאדם לתרום כליה [קינדר"] אחת משלו להצלת נפש חברו.

ו. מ"מ מי שעושה כן הרי זה מצוה גדולה, וע"ז כתב הרדב"ז, "אשרי חלקו מי שיכול לעמוד בזה", וכל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא.

ז. הסכמת קטן אינה חשובה הסכמה, ואין שום תוקף להסכמתו ומתנתו. לכן אסור לקבל תרומה של כליה אלא אם כן התורם גדול בין י"ג שנה, אבל בפחות מזה אסור [אפילו לצורך אחיו, שהכליה שלו יותר מתאימה], ואף הסכמת הוריו אינו מועילה דאין הם בעלים על גופו של ילדם.

ח. התורם כליה, ועל פי חוות דעת הרופאים אין עדיפות לכליה הימנית על השמאלית, יש לו לתרום הכליה השמאלית שלו ולהשאר עם הכליה הימנית, ולא להיפך'.

ט. טעם הדבר, דאחז"ל "שתי כליות יש בו באדם הימין מייעצתו לטובה והשמאל מייעצתו לרעה", ולכן עדיף להשאר עם הכליה שמיעצת לטובה.

סעיף ט'

שו"ע: כל היוצאים להציל חוזרים בכלי זינם למקומם. - בר"ה (דף כ"ג ע"ב) תנן, "בראשונה לא היו [העדים שבאו בשבת מחוץ לתחום להעיד על החדש] זזין משם כל היום [כדין מי שיצא בשבת חוץ לתחום דאין לו אלא ד' אמות], התקין רבן גמליאל שיהו מהלכין אלפים אמה לכל רוח [דהתירו סופן משום תחילתן קס"ט, דאם לא יהיה להן אלא ד' אמות, בפעם אחרת ימנעו מלילך]. ולא אלו בלבד אלא אף הַחֲכָמָה הבאה לַיֵּלָד, והבא להציל מן הדליקה ומן הגייס [חיל שונאים] ומן הנהר ומן המפולת הרי אלו כאנשי העיר ויש להם אלפים אמה לכל רוח", פירוש, יש להם כל העיר שהגיעו שם כדי להציל, ואלפים סביב לה, ואם הגיעו להציל במקום שאין שם עיר, יש להם אלפים אמה לבד לכל רוח קס"ט.

בעין זה תנן בעירובין (דף מ"ד ע"ב), "מי שיצא ברשות [פרש"י, כגון הני דמתני' דר"ה הנ"ל] ואמרו לו כבר נעשה מעשה [ואינך צריך לילך עוד, וכש"כ אם הוא גמר והציל] יש לו אלפים אמה לכל רוח [כתקנת רבן גמליאל הנ"ל]". ועוד קולא אחרת איתא התם: "אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא", ופרש"י עפ"י הגמרא שם דה"ק, אם היו אותן אלפים הנתונות לו לכל רוח, נכנסות לתוך אלפים של תחום ביתו, כאילו לא יצא מתחומו דמי, והולך עד ביתו והרי הוא כבתחילה. וזו קולא נוספת שנאמרה רק למי שיצא ברשות, כי מי שיצא בלא רשות, אפילו רק אמה אחת ונמצא דד' אמות שלו מובלעות בתוך תחום ביתו, אפ"ה אסור לצאת מתוך ד' אמות שלוקט.

המשנה דעירובין הנ"ל מסתיימת בדין נוסף, "כל היוצאים להציל חוזרין למקומן". ונראה לכאורה דמותר להם לחזור למקומם הראשון, בכל אופן, גם אם הוא במרחק הגדול יותר מאלפים אמה. ועל זה שואלת הגמרא, "ואפילו טובא [אפילו אם מקומו הראשון רחוק יותר מאלפים אמה מהמקום שהגיע להציל], והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא, אמר רב יהודה שחוזרין בכלי זיין". פרש"י, "לא תימא אפילו טובא, דלא שרי אלא אלפים אמה, והא דתנן חוזרין למקומן אתא לאשמעינן דחוזרין בכלי זיין למקומן, ולא אמרינן כיון דנעשה מעשה ישליכו כלי זיין מעליהן ולא יחללו שבת בחזרתן", עכ"ל.

מעם הדבר שהתירו חז"ל לחזור בכלי זיין נתבאר בגמרא שם, וכתבו בקיצור רבינו יהונתן סביב הרי"ף, וז"ל, "חוזרין

בכלי זיין למקומן ולא חיישינן להעברת ד' אמות ברה"ר ולא להכנסה לרה"י, לפי שסכנת נפשות היה בדבר אם יניחום במקום שכבר נעשה מעשה, שמא ירגישו האויבים ויקחום"קט.

לבשנידוק בכל המובא לעיל, יתברר לנו דמכח הסברא של "התירו סופן משום תחילתן", התירו לא רק פרט מסוים מאיסורי תחומין דרבנן לבד [דהיינו לצאת חוץ לד' אמות שלו כשיצא בשבת חוץ לתחום], אלא גם איסור דאורייתא התירו, דהיינו, העברת ד' אמות ברשות הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, דהלא אם היה הישראל נשאר לעמוד על מקומו לא היה נזקק לטלטל כלי זיין ברה"ר, וגם לא להכניסו לתוך רה"י, ועכשיו שהתירו חז"ל לילך בכל העיר ואלפים סביבה, [ופעמים התירו לו אף לחזור לעירו, אם היא מובלעת בתוך תחומו החדש], הלא התירו לו בכלל זה לקחת עמו כלי זיין ונמצא עובר על איסורים דאורייתאקט.

אמנם לא התירו חז"ל מכח הסברא הנ"ל, לא איסור דאורייתא ואף לא איסור תחומין דרבנן, אלא לצורך שיוכל ללכת אלפים אמה לכל רוח, אבל לא התירו ללכת יותר, כמפורש במשנה והגמרא הנ"ל. וגם במקום שעל ידי הליכת אלפים אמה לא יוכל לחזור לביתו בשבת, אלא יהא עליו לשבות שבתו במקום זה, בכל זאת לא התירו זאת חז"ל. דדוקא למנוע הסבל הרב והצער להיות כלוא ועצור בתוך ד' אמות לכל השבת, חששו חז"ל, ביודעם שאם לא יתירו זאת הרי זה יגרום שבפעם אחרת לא יצא אדם להציל,

קע. שם נ"ב ע"ב, ושועה"ר ריש סי' ת"ה. קעא. וזהו גם כשיד ישראל תקיפה, כמ"ש הב"ח והפרישה בסי' ת"ז. קעב. עיין מנחת שלמה ח"א סי' ח' ד"ה ואף.

שבת הלכות שבת סימן שכט, ט בשבתו שג

אבל אם יודע שיהיה מותר לו ללכת אלפים אמה לכל רוח, אין זה סבל כל כך עד שימנעוהו בפעם אחרת מלילך ולהציל את אחיו מצרתם.

ו"ל הרמב"ם קט' בהביאו הלכה זו, "גוים שצרו על עיירות ישראל, יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין את השבת, ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולעזור לאחיהם שבמצור, ולהצילם מיד הגוים בשבת, וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא". ונראה פשוט דאין כונת הרמב"ם במה שכתב, "מותר להן לחזור וכו' למקומם", דהיינו להתיר בכל אופן, גם כשנצרך לזה ללכת יותר מאלפים אמה, אלא הרמב"ם נקט לשון המשנה בעירובין הנ"ל, כדרכו לנקוט לשון חז"ל אע"פ שנאמר בקיצור, וכן כאן אין הכוונה דלעולם יכולים לחזור למקומם, אלא כמו שנתבאר בגמרא שם, דלמקומם היינו למקום שנתנו להם חכמים, שהוא עד אלפים אמה, או עד ביתו כשהאלפים אמה שלו מובלעות בתוך תחומו. וכתב הרמב"ם הלכות אלו בהדיא להלן קט'.

ומש"ב הרמב"ם דטעם הלכתא זו הוא משום "שלא להכשילן לעתיד לבוא", הנה לא האריך הרמב"ם עוד ליתן טעם למה לא יניח כלי זיינו ויחזור למקומו בלעד, דפשיטא דיש סכנה בדבר, אלא נותן טעם למה אינו מחויב לעמוד במקומו עם כלי זיינו, ואמר משום שלא להכשילן לעתיד לבוא קט', פי' דבפעם אחרת לא ירצו לילך

ולהציל. - לשון המחבר כאן הוא כלשון הרמב"ם, ופירושו כנ"לקט', וכמו שיתבאר יותר להלן.

מאחר שנתבאר לן דלא התירו חז"ל אלא האיסור דהליכה מחוץ לתחום, הוא עם כלי זיינו, יש לנו ללמוד לדינא בנוגע לזמננו, דרופא או איש מאנשי הצלה שיצאו להציל [כמו חכמה הבא לילד בזמן המשנה], אזי לאחר שגמרו פעולתם, אסורים הם מן התורה לנהוג במכונית [משום איסור מבעיר] כדי לחזור לביתם. ואין להתיר זאת משום הסברא הנ"ל של "התירו סופן משום תחילתן", ולא משום דאיסור זה של הבערה חמור יותר, אלא משום דכאמור לעיל לא חששו חז"ל רק לכך שלא יצטרך להיות כלוא ועצור בתוך ד' אמות, אבל כל שיכול לילך אלפים אמה סביב המקום שהגיע לשם, ירדו חז"ל לסוף דעתם של בני ישראל דאע"ג דאכתי יהי' להם מחמת זה סבל וצער רב כל השבת, לא ימנעו בשביל כך מלילך ולהציל נפש מישראל, לפיכך לא התירו להם עוד שום איסור אף מדרבנן, וכש"כ שלא התירו איסור דאורייתא כנהיגת מכונית קט'. - ואם אין ישראל עושה איסור אלא עושהו ע"י נכרי, יתבאר להלן.

במה מספרי זמנינו מראים באצבע כאילו בתשובות חתם סופר מבואר לא כדלעיל, אלא דמותר לרופא לחזור למקומו בכל גוונא, ואף כשיעבור על איסור דאורייתא, דז"לקט', "חששא דמכשילן לעתיד לבוא דוחה שבת [אפילו איסורי דאורייתא]

קעג. פ"ב הכ"ג. קעד. פרק כ"ז הלכה י"ז. קעה. מלשון חז"ל יומא ע"ז ע"ב ור"ה כ"א ע"ב. קעו. כמ"ש תו"ש ומ"ב. קעז. ומש"כ האג"מ ח"ד סי' פ', צ"ע כמ"ש במנחת שלמה ח"א ח'. קעח. או"ח סי' ר"ג ד"ה גרסי'.

וכו'. ההולכין להציל לפקוח נפש התירו לחזור למקומן, דהתירו סופן משום תחלתן". וכתב עוד במקום אחרקט, "ההולכין להציל מן הגייס חוזרים למקומם דהתירו סופן משום תחלתן שמא לא ילכו ויהי סכנה לישראלים", ונקטו המחברים הנ"ל דמבואר בחת"ס שם דמכח היתר זה מותר לרופא ישראל לחזור למקומו אפילו מחוץ לתחום.

אמנם באמת מכל דבריו הללו אין שום ראייה להתיר בנידון דידן, כי החת"ס דכתב "חוזרים למקומם" נקט לישנא דמתני' ושו"ע כאן, וכמו דנתבאר לעיל ד"למקומם" הכתוב במשנה והשו"ע הכוונה לאלפים אמה, או לביתו כשתחום עירו מובלע באלפים אמה שנתנו לו, כן הוא גם כן כוונת הח"ס [וקיצר בזה כי אין זה עיקר חידושו שם, אלא עיקר דבריו הוא לבאר דההולך לרפאות נכרי אין לו היתר אף של אלפים אמה לכל רוח, ע"ש], אבל אין כוונתו דלעולם מותר לרופא לחזור לביתו אפילו כשהוא רחוק חוץ לאלפים אמה, דהרי זה נגד משנה מפורשת הנ"ל בחכמה הבא לילד וכיוצ"ב, ודו"ק.

*

בל דברינו עד כה היו מצד ההיתר הנ"ל של "התירו סופן משום תחלתן", אכן מבואר בגמרא שם דבמקום שנשקפת סכנה ליהודים להשאיר במקומם, כגון שנצחו אומות העולם את ישראל, מותר להם לחזור לביתם בכל גוונא, גם כאשר המרחק גדול מאלפים אמה.

דהבאנו לעיל ששואלת הגמרא על מה דתנן שם, כל היוצאים להציל חוזרין למקומן, "ואפילו טובא, והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא", ורב יהודה אמר רב תירץ כמובא לעיל, דקמ"ל שחוזרים בכלי זינן, ואמרו שם עוד, "רבי נחמן בר יצחק אמר לא קשיא כאן [דיש להם רק אלפים אמה ולא יותר] שנצחו ישראל את אומות העולם, כאן [דחוזרין למקומם ממש] שנצחו אומות העולם את ישראל"קפ. וביאר הרמב"םקפא וכ"ה בשו"עקפג טעם ההיתר, "אם היתה יד הגוים תקיפה והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו בו, הרי אלו חוזרין בשבת למקומן", וכשחוזרין בודאי חוזרין עם כלי זינן, כמפורש ברמב"ם ושו"ע הנ"ל.

השו"ע כאן כתב כל מה שכתבנו לעיל בקוצר אמרים: "כל היוצאים להציל חוזרים בכלי זינן למקומם", ועל פי המבואר לעיל עולה דיש לבאר תיבת "למקומם" בשני אופנים, דבמקום סכנה הביאור הוא כפשוטו, למקומם ממש, ובכה"ג אין הטעם משום התירו סופן משום תחלתן אלא משום דמפחדים לשבות במקום שהצילו"קפג. ובמקום שאין סכנה אזי יש לפרש תיבת "למקומם", דהיינו "למקום שנתנו להם חכמים", דהיינו בתוך אלפים אמה, והטעם משום דהתירו סופן משום תחלתןקפד, וקיצר המחבר בלשונו כאן, וסמך בכל זה על מה שכתב בהדיא להלן (סי' ת"ז סעיף ג'): "כל היוצאים להציל נפשות ישראל מיד נכרים או מן הנהר או מן המפולת יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו [ולא יותר], ואם היתה יד נכרים תקיפה

קעט. ח"ו קצ"ד ד"ה ונ"ל. קפ. וקיי"ל כשני התירוצים כמ"ש שם הרא"ש. קפא. סוף פכ"ז. קפב. סוף סי' ת"ז. קפג. וכ"כ השו"ע הרב כאן. קפד. כמ"ש התו"ש ומ"ב כאן.

שבת הלכות שבת סימן שכט, ט בשבתו שה

והיו מפחדים לשבות במקום שהצילו הרי אלו חוזרים בשבת למקומם, ובכלי זינמ" [ובכלי זינמ" קאי בין אסיפא ובין ארישא, כמ"ש בב"ח ופרישה שם], עכ"ל.

נתבאר עד כה כי ישנו היתר לחזור שיעור מסוים מכח הסברא של 'התירו סופן משום תחילתן', ובמקומות מסוימים ישנו היתר נוסף מצד שיש סכנה להשאיר במקומם. ולהלן יתבאר בס"ד כיצד הדין במקומות ששכיח בהרבה שבתות שצריכין שם איש הצלה כמה פעמים במשך שבת אחת, לצורך סכנת נפשות, האם בכה"ג מותר לו לחזור לשכונתו ע"י שינהג המכוננית בעצמו.

*

נתבאר לעיל על פי דברי המשנה בר"ה (דף כ"ג ע"ב) דכל היוצא להציל מסכנה וכדומה, התירו לו לילך מהמקום שהגיע לשם אלפים אמה סביבו, אבל לא התירו חז"ל לעבור על איסור נוסף של תחומין [וכש"כ על איסורין יותר חמורין כגון להנהיג מכוננית] כדי לשוב לביתו, ולא אמרו גם על זה "התירו סופן משום תחילתן".

אמנם יש לומר דזהו דוקא כאשר ישראל עצמו עובר על איסור דאורייתא [כהנהגת מכוננית] או על איסור דרבנן [כיצאה חוץ לאלפים אמה], אבל אם נעשה האיסור ע"י נכרי [אף איסור דאורייתא, כגון שנכרי ינהג במכוננית בשבילן], יש לצדד דכה"ג מותר מטעם "התירו סופן משום תחילתו" גם לצורך שיחזור לביתו, ולא יצטער במשך השבת במה שנמצא רחוק מביתו ומשפחתו.

אלא דלכאורה לא הרווחנו בזה אלא כשיצא להציל בתוך התחום, אבל אם יצא חוץ לתחום [כמו ששכיח בשבתות ששוהים בהרים (קאנטר"י), שבמרחק מעט כבר נמצאים חוץ לתחום], אסור לו לחזור אף כשנכרי לוקחו במכוננית, כי האיסור של יציאה חוץ לאלפים אמה חל על הישראל עצמו, ואסרו זאת חז"ל כמפורש במשנה הנ"ל.

אלא שעדיין יש מקום לדון להתיר לנסוע על ידי נכרי גם מחוץ לתחום, וזאת על פי חידוש גדול בהלכות תחומין שמצאנו בתורתם של הראשונים ז"ל, דז"ל תוס' קפ"ה פסק רשב"ם דמותר ליכנס בספינה בערב שבת או אפילו בשבת, אע"ג דהספינה הולכת חוץ לתחום בשבת, דספינה ממילא אזלא ואיהו לאו מידי עבד, והא דתניא במס' שבת קפ"ו אין מפליגין בספינה בתוך שלשה ימים לפני השבת לא קי"ל כן ושרי, ובלבד שלא יצא חוץ לספינה [משעה שהגיע חוץ לתחום], כי אין לו אלא ארבע אמות. ועוד רצה רשב"ם להתיר ליכנס בקרון בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום, וחזר בו הרשב"ם משום שמא יפגעו בו ליסטים [ויצטרך לברוח משם ברגליו] או שמא ישכח וירד, ואין לו אלא ארבע אמות [והאריך תוס' שם לענין שאר איסורים שיש לכאורה במי שנוסע בספינה או בקרון בשבת, ואין זה נוגע לעניננו], עכ"ל.

וב"ב הרמב"ן קפ"ה, וז"ל, "הליכה חוץ לתחום בספינה שבים אין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו קפ"ה, כיון שלא הלך ברגליו, והלך בספינה אינו קרוי הלך כלל, כי האדם מינח נייח וספינה הוא דקא מסגי, וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל", עכ"ל.

ועל פי חידושם זה של הרשב"ם והרמב"ן חוזרים אנו להיתר הנ"ל, לחזור לבית על ידי נכרי, כי נסיעה חוץ לתחום במכונית הנהוגה על ידי נכרי היא כמו נסיעה בקרון, ואין בזה איסור של יציאה חוץ לתחום. ואיה"נ דתמיד אסור לעשות כן משום גזירה שמא יצא מהמכונית בשבת כשיגיע לביתו ולמחוז חפצו ויעבור על איסור הליכה חוץ לארבע אמות למי שנמצא חוץ לתחומו [כמ"ש רשב"ם לענין קרון], אמנם לעניננו, למי שיצא להציל, שפיר יש להתיר לחזור לבית באופן זה, כי אצלו התירו חז"ל איסור זה של יציאה חוץ לד' אמותיו, כמו שהתקין רבן גמליאל, א"כ ה"ה כאן דמותר לו לחזור וליסע חוץ לתחום במכונית הנהוגה על ידי נכרי, וגם מותר לו לצאת מן הקא"ר בשבת כשמגיע לביתו. - [אע"ג דיש לחלק ולומר דרק פעם אחת, כלומר במקום שהגיע להציל, הקילו לו כן, ולא פעם שניה, דהיינו במקום שהגיע על ידי נסיעתו, מ"מ יש להעדיף כאן כח דהתירא, כדי להקל על הבאים להציל].

ברם לאו כו"ע מודים לדעת הרשב"ם, אדרבה רוב הראשונים כתבו דקיי"ל כברייתא הנ"ל דמס' שבת דאין מפליגין בספינה בתוך שלשה ימים לפני שבת, אלא שנחלקו בטעם האיסור, ודעת רבינו חננאל שם דהאיסור משום תחומין, וקיי"ל כן [בנוסף לטעמים אחרים], כמ"ש בשו"ע לעיל (סי' רמ"ח סעיף ב'), "הא דאין מפליגין בספינה בתוך שלשה ימים קודם השבת הטעם משום עונג שבת, שכל ג' ימים יש להם צער ובלבול, ודוקא בימים המלוחים אבל בנהרות אין שום צער למפליגים בהם, ולפיכך מותר להפליג בהם אפילו בערב

שבת, והוא כשיש עשרה טפחים מקרקע הספינה לקרקע הנהר [דאין תחומין למעלה מעשרה] אבל במקום שידוע לנו שהוא פחות מעשרה טפחים אסור משום איסור תחומין, עכ"ל. וא"כ לכאורה נפל פיתא בבירא, ואין לנו על מה לסמוך להתיר לאנשי הצלה לחזור בשבת לביתם, כשהוא רחוק יותר מאלפים אמה, אפילו על ידי נכרי הנהוג במכונית, דהישראל עכ"פ עובר איסור דתחומין.

אכן מצינו בספרן של אחד מגדולי המשיבים שחי סמוך ונראה לזמן הראשונים, ה"ה המהרי"ק קפ"ט, שכתב דעכ"פ הא מיהא כו"ע מודו דאיסור דאורייתא אין בכה"ג, וז"ל: "רבינו שמואל [הרשב"ם] התיר ליכנס בספינה אפילו בשבת, מ"מ רוב הפוסקים נחלקו עליו [אי משום איסור תחומין ואי משום טעמים אחרים], אמנם עד כאן לא קמפלגי כל הפוסקים על רבינו שמואל אלא דווקא לענין דאסור מדרבנן, אבל בדאורייתא מודו דליכא איסור, דהיינו אפילו למ"ד תחומין דאורייתא ה"מ היכא שהוא מהלך ברגליו אבל בהא דלאו מידי עביד אלא מיא ממטו ליה לספינה או הנכרים המלחים, פשיטא דליכא איסורא דאורייתא, עכ"ל. והסכים לזה השו"ע הרב ק"י, וכתב, "ואף גבי קרון איסור זה אינו מדאורייתא אף למ"ד י"ב מיל דאורייתא, דלכו"ע לא שייך תחומין אם רק הספינה [או הקרון] מהלכת כמבואר במהרי"ק קפ"ט.

והשתא דידעינן דכו"ע מודו דאין יציאה חוץ לתחום ע"י קרון של נכרי חמירא כיציאה חוץ לתחום ברגליו, א"כ יש לומר דעד כאן לא נתבאר במשנה הנ"ל דלא התירו למציל לחזור לביתו בשבת כשהוא

רחוק יותר מאלפים אמה, אלא כשיש איסור תחומין גמור, דהיינו שהולך ברגליו, ובכה"ג אסרו אפילו כשהוא פחות מ"ב מיל אשר לכו"ע הוא רק מדרבנן, אבל אם יושב בקרון שנכרי מנהיגו, אע"ג דגם בזה יש איסור תחומין מדרבנן, מ"מ הוא קל יותר, [כאשר קראו החת"ס"ק "איסור דרבנן קל"], וא"כ י"ל דאיסור זה התירו חז"ל למי שיצא להציל, מטעם התירו סופן משום תחילתו, ואע"פ שלא מצינו כן בהדיא בספרי הפוסקים מ"מ צריכין אנו למשכונני אדנפשינן להקל ככל האפשר להיוצא להצילק"ג.

העולה מהנ"ל

א. ההולך חוץ לתחום לעזור ולהציל את החולה, [שכיח הדבר כאשר נמצאים בהרים (קאנטר"י), שאין שם עיירות גדולות, ולכן במרחק מעט כבר נמצאים חוץ לתחום], אסור לו לחזור לביתו בשבתק"ל, אלא תחומו הוא כתחום המקום שהוא עומד שם עתה.

ב. איסור זה הוא בין שרוצה לחזור ברגליו ובין שרוצה לחזור במכונית, ובין כך ובין כך לא התירו זאת מכח הסברא ד"התירו סופן משום תחילתן".

ג. ודוקא כאשר ישראל נוהג במכונית, אסור, אבל ע"י נכרי מותר, אע"ג דגם כשהנכרי נוהג ומסיע הישראל לביתו, יוצא הישראל מתחומו החדש, מ"מ מותר.

ד. טעם ההיתר, כי איסור יציאה חוץ לתחום הוא דוקא כשהולך ברגליו, או עושה איזו פעולה אחרת להוציא עצמו מתחומו, אבל אם אינו עושה כלום אלא יושב במכונית והנכרי מוציאו, מותר.

ה. בעלמא אין להסתמך על היתר זה, כי כאשר יגיע למקומו אסור לו לצאת מארבע אמות שלו, ולכן עליו להשאר במכונית כל השבת, דכל שנמצא חוץ לתחומו אפילו בהיתר אין לו אלא ד' אמות, ולכן בעלמא אסור חז"ל אף את הנסיעה, דחיישינן שמא יצא מהקרון בשבת [ועיי' בפנים עוד טעם לאסור בעלמא]. ו. אבל כאן מכיון שהלך להציל וגמר מעשיו, שהקילו חז"ל באיסור זה [שהנמצא חוץ לתחומו אין לו אלא ד' אמות] מטעם "התירו סופן משום תחילתו", ונתנו לו כל התחום של המקום שהוא נמצא עתה, א"כ ה"ה לעניננו יכול לצאת מהמכונית כשמגיע לביתו ולילך ככל העיר ותחומו סביב.

*

כבר כתבנו בקצרה לעיל כי דנו פוסקי דורנו האם יש להתיר לרופא או איש הצלה לחזור ממקום ההצלה לביתו, כשהוא מחלל שבת ונוהג בעצמו במכונית, מטעם שיש לחשוש שמא יזדקק לו שוב בשכונתו למקרה נוסף של פקוח נפש דהיינו לחולה אחר, וכמו כן דנו האם יש להתיר לנהג אמבולאנס לחזור למקומו מטעם זה.

ומצאנו בפוסקים ז"ל נדון הקרוב לנדון זה, ומדבריהם יש ללמוד כיצד להורות בעניננו, דהנה ז"ל הנודע ביהודהק"י, "בנדון השאלה שבאה מק"ק לונדון באחד שחלה בחולי האבן בכיסו והרופאים חתכו כדרכם, ולא עלתה לו תרופה ומת, ונשאלו שם חכמי העיר אם מותר לחתוך בגוף המת במקום הזה כדי לראות ולהתלמד מזה בהנהגת הרופאים מכאן ולהבא אם יקרה מקרה כזה שידעו איך יתנהגו כגון שלא להרבות

קצב. חו"מ קצ"ד. קצג. ועיי' מנחת שלמה ח"א סוף סי' ח'. קצד. אם אין התחומים מובלעים זה בזה, עיי' סי' ת"ה. קצה. מה"ת יו"ד סי' ר"י.

בחיתוך ולמעט עי"ז בסכנת החיתוך, ושורש השאלה אם יש בזה איסור משום ניוול ובזיון המת, או אם מותר משום דאטי מיניה הצלת נפשות להבא".

והשיב, "אם זה יקרא אפילו ספק הצלת נפשות א"כ הוא משנה מפורשת במס' יומא דף פ"ג דכל ספק נפשות דוחה שבת ע"ש. אמנם באמת כל זה כשיש ספק סכנת נפשות לפנינו, כגון חולה או נפילת גל, אבל נדון דידן אין כאן [עתה] שום חולה הצריך לזה, רק שרוצים ללמוד חכמה זו משום שאולי יזדמן חולה שיהיה צריך לזה, על כן ודאי דלא דחינן משום חששא קלה זו שום איסור, שאם אתה קורא לחששא זו ספק נפשות א"כ יהיה כל מלאכות הרפואות שחיקת ובישול סמנים והכנת כלי איזמל להקזה מותר בשבת [אם אין לו מוכן מבחול] שמא יזדמן היום חולה שיהי צריך לזה, לכן חלילה להתיר דבר זה, ולדעתי שגגה יצאה מלפני כבוד מעלתו שמיהר להשיב להקל", עכ"ל הנוב"י.

והנה בשו"ת חתם סופר ק"י כתוב בזה"ל, "הגאון נודע ביהודה זצ"ל האריך שאין זה בכלל הצלת נפשות כיון שאין חולה לפנינו הצריך לזה, ולפ"ז אי היה לפנינו חולה שיש לו מכה כיוצא בה ורוצים לנתח המת הלז לרפואתו של זה קרוב לודאי דמותר", עכ"ל. וממה שלא מצא החתם סופר אופן דמותר אלא אם יש ממש חולה לפנינו, משמע דאע"ג ששכיח מאד שבעתיד יבוא לפנינו חולה כזה, אין בזה כדי להתירק".

ובן הבין תלמידו הגדול של החת"ס, בעל המחנה חיים ק"י, וז"ל, "הנוב"י חידש והסכים עמו אדמ"ו הח"ס ז"ל דהא דפקוח

נפש דוחה עבירות שבתורה הוא דווקא אם הנפש מישראל מסוכן לפנינו, והוא דבר נחמד מאוד, והוספתי לבארו דהנה עיקר הלימוד דפקוח נפש דוחה כל מצות שבתורה הוא משום דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, ונראה דהתורה דיברה עם ישראל המסוכן דאם בשביל שמירת מצות התורה ימות מותר לו לעבור עליהן, וכיון שהותר לחולה בעצמו מותר לכל ישראל לעבור בשבילו כדי להצילו, אבל כל זמן שאינו מסוכן עדיין לא זכה שום אדם בויתור זה על מצות התורה, ולכן כולם באיסורי קאי, ואכן באמת הוא כן דאם הרופאים יאמרו לאיש בריא דאם לא יאכל בשר חזיר בכל יום יחלוש ויבא לידי סכנה אחר רוב שנים, לא נחשב זה לפקוח נפש, ודו"ק".

ולפי אלו הדברים נראה לענינו, דאין היתר לחבר הצלה לחזור לשכונתו ע"י איסור דאורייתא, אלא אם יש כבר חולה לפנינו, וכן אין להתיר החזרת אמבולאנס אלא אם כן ידוע שיש חולה מסוכן נוסף הזקוק לו.

אולם מכל דברי הנודע ביהודה בתשובה הנ"ל [שהאריך שם יותר ממש"כ הח"ס בשמו], מבואר דאפילו אם אין כבר עכשיו חולה לפנינו יש אופנים דמותר לעבור על איסורי תורה, דדוקא אם הסבירות שיהא חולה כזה היא נמוכה, והוי בגדר "אולי יזדמן" חולה שיהיה צריך לזה, [והוא רק "חששא קלה"], אסור, אבל אם לפי דרך העולם יותר נוטה שיזדמן חולה כזה לפנינו מותר. וא"כ, אם בהרבה שבתות השנה, מזדמן בשכונה ההיא שמשעה שסיים פעולת ההצלה עד מוצאי שבת, צריכין לחבר הצלה

הזה להצלת נפשות, או שנוזקקין לאמבולאנ"ס, מותר לעבור על איסור דאורייתא להחזירו. אבל אם אין הדבר שכיח כל כך, והוי רק בגדר "אולי יזדמן", אסור.

ועדיין צריכין אנו למודעי, לקבוע מתי הוי בגדר "אולי יזדמן" ואסור, ומאימתי הוא בכלל קרוב לודאי שיזדמן, ומותר. אמנם אפשר ללמוד דבר זה מדברי שו"ת בנין ציוןקט, שכתב דבכל כי האי אזלינן בתר רובא, וז"ל: "נלע"ד דאע"ג דכלל בידינו דאין לך דבר עומד בפני פקוח נפש ואין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, זה דוקא ביש ודאי סכנת נפש לפנינו כגון בנפל עליו הגל דאז חוששין אפילו למיעוטא דמיעוטא, אבל אם עתה אין כאן פקוח נפש רק שיש לחוש לסכנה הבאה, בזה אזלינן בתר רובא כמו לענין איסורא, ובלא רובא אסור וסמכין על כי מן השמים ירחמו, דאל"כ איך מותר לירד בספינה לים ולצאת למדבר שהם מהדברים שצריכין להודות על שנצולו, איך מותר לכתחלה לכנוס לסכנה ולעבור על ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, אלא על כרחך כיון דבאותה שעה שהולך עדיין ליכא סכנה הולכין אחר הרוב", עכ"ל.

[לעיל] נתבאר דפעמים התירו לעבור על איסור דאורייתא מטעם "התירו סופן משום תחילתן", דאם לא נתיר לו עכשיו לחזור, לא ילך בפעם אחרת להציל. וקשה דהלא סברא זו אינה אלימא יותר מנדו"ד, דמבואר שכל שאין החולה לפנינו לא נאמר ההיתר דפקו"נ. ובשלמא לפי דברי הנוב"י הנ"ל יש לדחוק ולומר דזהו בכלל האופן דעפ"י רוב יזדמן כך, ולכן מותר אפילו אם אין החולה לפנינו, אבל לדעת החת"ס דלא חילק בזה אלא נקט דלעולם צריך שיהי

ממש חולה לפנינו, קשה. ובשו"ת שבט הלוי^א כתב בתו"ד, "ואין החזרה אחר שהציל דומה לאין חולה לפנינו דלא מחללים עליו, דחזרה במקום שהי' תחילת ההליכה עבור חולה שיש בו סכנה לפנינו נחשב גם עתה כחולה לפנינו, משום חשש לעתיד כיוצא בו שחולה לפנינו, משא"כ כשמעיקרא אין חולה לפנינו כלל", ועדיין צ"ע.

להלכה יש לנקוט כפי מה שעולה מדברי הנוב"י והבנין ציון הנ"ל, והוא, דאם המציאות היא שברוב שבתות השנה צריכין שיהיה איש זה בשכונה לצורך הצלת נפשות [מפני שאין די בחברי ההצלה שנשארים בשכונה, או שיש לו מומחיות יתירה על שאר חבריו], או שצריכין שיהיה אמבולאנ"ס זה בשכונה, מהשעה ההיא עד מוצאי שבת, מותר לחזור אפילו ע"י איסורי דאורייתא כגון לנהוג בעצמו במכונית או באמבולאנ"ס. אבל אם ברוב שבתות השנה אין צריכין לכך, אסור.

בספר שלחן שלמה לרבי שלמה זלמן אויערבך זצ"לי^ב מובא כי נשאל על כך [מארגון הצלה של שכונת הר נוף בעיה"ק ירושלים], והשיב, בזה"ל: "זה תלוי, אם שכיח ששוב יזדקקו לאמבולנ"ס זה או לאיש זה במשך השבת למקרה של פקוח נפש, בכה"ג מותר לישראל להחזירו. וכדי לדעת אם זה שכיח יש לעשות רישום במשך השנה, ולקבוע עי"ז אם זה מצוי או לא, אמנם כשהוא בערך שעתיים קודם צאת השבת אין זה שכיח שיצטרכו לכך באותה שבת ואסור", עכ"ד. ומבואר דלא הצריך שיהיה שכיחות של רוב פעמים, אלא כתב כי די במה ש"שכיח" הדבר. ואם כן הוא, הרי דשוב אין לנו ידיעה ברורה מאימתי הוי בכלל "שכיח".

קצט. לבעל ערוך לנר, בסי' קל"ז. ר. ועיין חזו"א, אהלות כ"ב אות ל"ב. רא. ח"ו סי' כ"ו. רב. אות י"ז, ו.

ולמעשה מתוך שקשה לקבוע השיעור המדויק של "שכיח", וגם משתנה הדבר בכל שעה ושעה, כי ככל שזמן יציאת השבת מתקרב, כך מתמעט הצורך, על כן יש לחברת ההצלה להכין נכרים כפי הצורך כדי שהם יחזירו אנשי ההצלה במכונית שלהם, והם אלו שיחזירו האמבולנס מהמקום שהלכו להציל, וימנעו עי"ז חשש עוון חילול שבת החמור, וכש"כ אם ברור שאין צורך בחזרתם עד מוצאי שבת, דבכה"ג יש חילול שבת גמור אם חוזרים בעצמם בלא נהג נכרי.

ולסיומא דהאי ענינא, ראוי להביא דברי קדשו של התפארת שלמה היי, הנוגעים ללימוד בענינים רעים של מחלות וכדומה, ואלו דבריו: "יש לתת טעם בענין התוכחה מה שאנו קוראים סמוך לראש השנה, והוא כדי שתכלה שנה וקללותיה, כמ"ש ונשלמה פרים שפתינו, דכמו שאמרו כל הלומד פרשת עולה כאילו הקריב עולה, כמו כן אם ח"ו נגזר דבר לא טוב הנה יצאנו חובותינו בקריאת הדברים האלה, ובזה מתפרש מש"כ אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה ומתורתך תלמדנו, שנצא חובת היסורין עם לימוד הלכותיה ותורתיה", אמר כי"ר.

העולה מהנ"ל

- א. רופא או איש מאנשי הצלה שנסעו להציל אחד מסכנה, כשגמרו מלאכתם אסורים מן התורה לחזור לביתם כשהם נוהגים בעצמם במכונית, אלא יעשה הדבר ע"י נכרי.
- ב. ולא חששו חז"ל דבשביל סבל ודוחק זה, שיהא עליהם להמתין עד שיבוא נכרי, או

שאפילו יהא עליהם להיות רחוקים מביתם לכל השבת, ימנעו מלילך להציל ישראל מסכנה.

ג. אם שכיח ברוב שבתות השנה שצריכין בשכונה לחבר הצלה זה פעם נוספת במשך היום, דהיינו משעה זו עד מוצ"ש, לצורך סכנת נפשות, אז מותר לישראל עצמו לנהוג במכונית כדי לחזור מהמקום שהוא שם.

ד. וגם זה דוקא אם המקום שהוא עומד שם עתה [כגון בבית החולים] רחוק משכונת ישראל, ועי"ז עפ"י רוב יתאחר קצת מלבוא לחולה בעוד מועד.

ה. מה שהצרכנו לעיל [אות ג' וד'] שיהא שכיח הצורך בו ברוב פעמים, אע"פ שבפקוח נפש אין הולכין אחר רוב אלא חוששין אף על המיעוט, היינו משום דשאני הכא שעתה כאשר בא לחלל השבת עדיין אין לפנינו חולה מסוכן הצריך לעזרתו.

ו. ישראל שנהג באמבולאנס לבית החולים עם חולה מסוכן, אסור לו מן התורה להחזיר האמבולאנס לשכונה, אלא אם שכיח שיצטרכו לכך בשבת זו, ככל שכתוב לעיל לענין חזרת איש מחברה הצלה.

ז. ולפי שקשה לחשב בכל שעה ושעה מיום השבת עד כמה גבוהה היא הסבירות שיזדקקו לאמבולאנס זה או לחבר הצלה זה בשבת בשכונה, כדי להתיר לו לחזור כשהוא נוהג בעצמו, לכן נחוץ מאוד שחברת ההצלה יכינו מבעוד יום נכרים לפי הצורך כדי שהם יתעסקו בזה ולא ישראל. וחוב על אנשי הצלה להמתין במקום שהם עד שיגיע שם הנכרי.